

Çolak, K. (2019). Clauson'un Temel Söz Varlığının Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi Açısından Leksikoistatistiksel İncelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-45.

KORKUT ATA TÜRKİYAT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Cilt/ Volume 1, Sayı/ Issue 1 (Aralık/December 2019), s. 26-45.
|| Geliş Tarihi-Received: 4. 09.2019
|| Kabul Tarihi-Accepted: 28.11.2019
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675

CLAUSON'UN TEMEL SÖZ VARLIĞININ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE KAZAK TÜRKÇESİ AÇISINDAN LEKSİKOİSTATİKSEL İNCELENMESİ

*CLAUSON'S LEXICOSTATIC ANALYSING OF THE VOCABULARIES OF
THE OLD TURKISH, THE TURKEY TURKISH AND THE KAZAKH TURKISH*

Kübra ÇOLAK*

Öz

Bir dilin sözcükleri incelenirken ilk olarak temel sözvarlığı olarak adlandırılan organ ve vücut bölümlerinin, insanın başlıca gereksinimleri olan yiyecek ve içeceklerin, başlıca tarım araçlarının ve insana en yakın olan hayvanların adları, sayılar ve akrabalık ilişkilerini gösteren adlar, maddi ve manevi kültür çerçevesi içindeki kavramlar, en çok kullanılan eylemleri içeren sözcük listesine bakılması gerekir. Bu çalışma Sir Gerard Clauson'un oluşturduğu dillerin temel söz varlığı listesindeki sözcüklerin üzerinde Eski Türkçe, Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi'ndeki karşılıklarının seslik düzeydeki değişimlerini, benzerlik ve farklarını ortaya koymayı amaçlayan leksikoistatistik yöntemiyle incelenmiştir. Tespitler kısmında ise gelişme bölümündeki verilen örneklerdeki ses karşılıklarının yüzdelik oranları verilmiştir ve sonucunda ise değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkiye Türkçesi, Eski Türkçe, Kazak Türkçesi, Leksikoistatistik, Söz Varlığı

Abstract

When examining the words of a language, the list of words that contains the names of the organs, body parts, food and beverages the main agricultural tools and the animals closest to the human being, which are called as basic vocabulary, are the names, numbers and kinship relationships, concepts within the framework of material and spiritual culture are used. In this study, Sir Gerard Clauson drafted by the language of the old Turkish on words in the basic vocabulary list, Turkey Turkish and Kazakh changes in allophonic level of provisions in Turkish, was examined by leksikoistatistik we method aims to reveal similarities and differences. In the determinations section, the percentages of the sound equivalents in the examples given in the development section are given and as a result the evaluation is made.

* Türk Dili Bilim Uzmanı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

El Mek: kubra_colak38@hotmail.com/

Orcid: 0000-0001-9457-1979

Key words: Turkey Turkish, Old Turkish, Kazakh Turkish, we Leksikoistatis, Vocabulary

Giriş

Antropologlar çeşitli ilkel kavim gruplarının tarih öncesi izlerini takip etmekte çok arzulu olmuşlardır. Bu takip, özellikle Amerika kıtası, ana kara ile buraya yakın olan Güney Doğu Asya adaları üzerinde yoğunlaşmış; bunların arasındaki genetik ilişkiler araştırılmıştır. Bu grupların çekirdek halklardan geldiğine dair sağlam arkeolojik kanıtlar mevcuttur; bu çekirdek halklar zamanın bir döneminde daha küçük topluluklara ayrılmış ve farklı yönlere dağılmışlardır. Bu iddia, bahsi geçen grupların bazı temel kavramlar için (temel nesnelere, fiiller ve bunun gibi) aynı veya türevdeş kelimeleri kullanmaları ile desteklenir. Burada bazı grupların kendi aralarında diğerlerinden daha çok ortaklık sergilemeleri de söz konusudur. Arkeolojik kanıtlar, C 14 testiyle daha keskin hale getirildikten sonra bile, asıl çekirdek grupların ne zaman parçalanıp daha küçük birliklere ayrıldıklarını belirleme konusunda tek başlarına yeterli değildir. 1950'li yıllarda, sanıyorum Profesör Morris Swadesh tarafından radyokarbon tarihlendirme tekniğinin dilbilimi analizlerine de uygulanması teklif edilmişti (Clauson 2004: 155).

Teklif edilen tekniği tanımlamak için iki yeni terim önerildi: glottokronoloji ve leksikoistatistik. Glottokronoloji, dildeki değişim oranı çalışması ve özellikle de zaman derinliğinin tahmininde tarihsel bir çıkarım için bu oranın kullanılması çalışması, ayrıca bu tip tarihsel derinliklerin bir dil ailesi içindeki iç ilişkiler örgüsünü belirleme çalışması olarak tarif edilir. Leksikoistatistik ise tarihsel bir çıkarım için istatistiksel vokabüler çalışması olarak tanımlanır (Clauson 2004: 155).

G. Clauson, Altay dillerinde karşılaştırılabilir nitelikte bir temel söz varlığının bulunmadığını kanıtlamak için leksikoistatistik ve glottokronoloji gibi yöntemler kullanmıştır. Bu yöntemler, karşılaştırılabilir söz varlığının değişim oranlarını, kronolojisini ve istatistikini değerlendirmeyi amaçlar. Clauson 1969'da yayımladığı, leksikoistatistik ve glottokronoloji yöntemlerini Altay Dillerine uyguladığı yazısında, çağdaş Altay Dilleri arasındaki ortak sözcük oranının %2 olduğunu ve bunun genetik akrabalığı kanıtlamak için yeterli olmadığını belirtmiştir (Yılmaz : 3).

Başlama noktası şudur: Diller zamanla değişir. Biz atalarımızın beş yüz veya bin yıl önce kullandığı temel kavramları karşılamak için aynı kelimeleri veya türevdeşlerini kullanmıyoruz. Sapir bu konuyu 1915'te şöyle ifade etmişti: "bir dil ailesi içindeki dil farklılaşması ne kadar büyükse, bu farklılaşmanın gelişmesi için düşünülen zaman da o kadar büyük olmak zorundadır" (Clauson 2004: 155).

Radyokarbon tarihlendirmesi ölçütlerini dilbilim analizlerine uygularken, diller ve organik materyaller arasında farklılık olacağını glottokronolojiyi bulan kişi dikkate almış olmalıdır. Organik maddedeki C 14 oranı düzenli bir şekilde azalır ve 11-12 000 yıllık bir zaman zarfında da tamamen kaybolur. Her bir dilin belli temel kavramlar için sahip olması gereken kelimeler sabittir. Bu kavramların bazıları için kullanılan kelimeler zamanla değişir, kullanımdan kalkan bir kelimenin yerini başkası alır ve bu durum böylece devam edip gider. Temel kavramların her biri için kullanılan kelimelerin aynı hızla yok olmaları olası değildir. Dahası bir temel kavram için kullanılan kelime kullanımdan kalkmış ve kavram başka bir söz tarafından karşılanır hale gelmişse, bu yeni söz de diğer temel kavramları karşılayan kelimelerden daha kısa bir zaman içerisinde unutulacaktır. Tecrübeler bu gerçeği işaret ediyor (Clauson 2004: 156).

Bu fikir, safhalara ayrılarak çalışıldı. İlk ve en önemli safha, her bir dilin kelime olarak sahip olacağı temel kavramların bir listesini hazırlamaktı. Bu kelimeler "dillerin günlük söz hazineleri" veya "günlük hayatın dili, çocuğun ilk öğrendiği söz hazinesinin

çekirdeği ve her (İngiliz) konuşurun her gün kullandığı dil” olarak tanımlandı. Karşılaştırmalı filoloji için temel kelime listesi elbette yeni bir şey değildi, bu tip listeler yüz yıldan fazla bir zamandır yayımlanmaktaydı. Yeni olan, karşılaştırmaya temel olacak kavramların bilimsel seçiminde gösterilen özel dikkattir. Ardı ardına üç liste hazırlandı, en sonuncusu yukarıdaki makalelerin ilkinde tam olarak veriliyor. Önceki listelerin içeriği ise ikinci makalede yer alır. İkinci liste 200, üçüncü liste 100’ü “esas” 100’ü “tamamlayıcı” toplam 200 madde içerirken, ilk liste 215 maddeden oluşur. Üçüncü listedeki ayrımın sebebi, bazı temel kavramları karşılayan kelimelerin değişime karşı direncinin diğerlerinden fazla olmasıdır. Listeler esas olarak Amerikan yerli dillerinin analizinde kullanılmak için hazırlandı, fakat başlangıçtan beri bunlardan diğer dillerin analizlerinde de yararlandı. Listeler esaslı şekilde birbirlerinden farklılık gösterir. Dahil edilen kelimelerin toplam sayısı 230 ila 240 arasında değişir. Daha işin başında hiçbir listenin bütün diller için tam olarak uygun olamayacağı kabul edilmiştir. Mesela esas olarak “Altay” dillerini analiz etmek üzere hazırlanan bir liste, başka hiçbir listede yer almayan bir iki kelimeyi içine alacak yahut başka listelerde yer alan birkaçını atacaktır. Fakat bu tip farklılıklar sadece uçlarda yer alır, hazırlanan kavramlar listesinin tamamı için diller karşılıklar sergiler (Clauson 2004: 156).

İkinci safha, kullanımda olan listeyi “kontrol örnekleri” ile sınamaktır. Bu kontrol listesi, geniş bir dönemi kapsayan yazılı metinlere sahip olan dillerde, farklı zaman dilimlerinde temel söz hazinelerinin karşılaştırmasını yapar. Bir dizi “kontrol örnekleri” çalışmasının sonucu olarak, Profesör Swadesh 1952 yılında, “temel söz hazinesinin sabit bir hızda değiştiğini” keşfetti (kendisi söylememiş olsa da organik maddedeki C 14 miktarının değişmesi gibi). Bu oran şöyle formüle edildi: “temel söz hazinesinin yaklaşık %81’i, 1000 yıllık bir sürenin sonunda hala kullanılıyor olacak” (Clauson 2004: 156).

Kolaylık olması ve sonucu fazla etkilemeyecek olması açısından %81’i, %80 olarak alırsak; 0 yılındaki 200 kelimelik bir temel söz hazinesinin 160’ı, 1000. yılın sonunda hala kullanımda olacak (2000 yılında 128; 3000 yılında 102; 4000 yılında 82; 5000 yılında 66 ve nihayetinde 12000 yılında 14 gibi) (Clauson 2004: 157).

Üçüncü safha, genetik akraba olduklarına inanılan iki veya daha çok dilin temel söz hazinelerini karşılaştırmak olacaktır. Temel söz hazinesinden kaç kelimenin hala ortak olarak kullanıldığını tespit edip, bu dillerin ne zaman birbirlerinden ayrılıp bağımsız diller halinde geliştiklerini çıkarabiliriz (Clauson 2004: 157).

Genetik olarak akraba dillerin ne zaman birbirlerinden ayrılıp bağımsız birer dil haline geldiklerini araştırmada, glottokronoloji, tam bir yetkinlikle kendini ortaya koymuş sayılamaz. Bunun en azından dört sebebi vardır:

1) Çekirdek dilin bütün söz hazinesi tam olarak bilinmedikçe, bu söz hazinesinin ne kadarının modern dilde yaşadığını belirlemek imkansızdır;

2) Diller aynı hızda ve oranda değişmez;

3) Bir dil bütün bir zaman dilimi boyunca aynı hızda değişmez;

4) Bu yüzden bir dil yazılı belgelerde “kontrol örnekleri” tespit edilebilecek kadar uzun süre mevcut olsa bile, bu süre esas alınarak belirlenen yaşama oranı geriye dönük olarak emin bir şekilde kullanılamayacaktır. Aynı şekilde bu oran, ilgili dilin ne zaman diğer dillerden ayrılıp bağımsız bir dil haline geldiğini hesaplamakta güvenilir olarak kullanılamaz (Clauson 2004: 159).

Genetik akraba oldukları ileri sürülen iki veya daha çok dilin temel söz hazineleri değerlendirilir ve ortak kelimelerin olmadığı veya çok az olduğu görülürse, buradan çıkarılacak sonuç açıktır: Bu diller akraba değildir ve ortak olarak görülen kelimeler ya ödünç kelimelerdir yahut tesadüfe dayalı benzerliklerdir. Bu çıkarım, dilin “kontrol örnekleri” değerlendirmesi yapıldığında, bilinen geçmişinde değişikliğe dirençli olduğu belirlenirse, daha da güçlenir (Clauson 2004: 159).

Bu araştırmaların karşılaştırmalı filoloji bilimine yaptığı en önemli hizmet, karşılaştırmada kullanılmak üzere bir temel kavramlar listesi hazırlamak olmuştur. Bu liste, karşılaştırmalı filoloji çalışanların kafasında uzun süreden beri var olan bir fikri uygulama alanına koymuştur. Leksikoistatistik, Altay teorisinin geçerliliğini değerlendirmek için elimizdeki en mükemmel ve tarafsız tekniktir (Clauson 2004: 159).

Glottokronolojide her dilin ilk halinin temel sözcük listesi çıkarılmadığı için leksikoistatistiğe başvurulmuştur ve bunun sonucunda ortak sözcük listesi Clauson tarafından hazırlanmıştır. Bu liste zamirler, sıfatlar, zarflar, isimler ve fiiller vb. grupları barındırır. Bu grupların oluşturduğu toplamda 200 sözcükten oluşan temel söz varlığı hazırlanmış ve bu sözcükler Clauson tarafından “A Lexicostatistical Appraisal of the Altaic Theory” adlı makalesiyle filoloji camiasına açıklanmıştır. Bu çalışmada ise Clauson’un hazırladığı listedeki sözcüklerin Eski Türkçe (Orhon ve Uygur), Türkiye Türkçesi (Türkçe Sözlük esas alınmıştır) ve Kazak Türkçesi’ndeki (Türkçe-Kazakça/ Kazakça-Türkçe Sözlük esas alınmıştır) karşılıklarının leksikoistatistik açıdan incelemesi yapıp ses değişimleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

ESKİ TÜRKÇE	TÜRKİYE TÜRKÇESİ	KAZAK TÜRKÇESİ
İSİMLER		
Kül	kül (TS:1556)	kül(KTS:302)
to:z	toz (TS:2376)	toz(TKS: 447)
Karın	karın (TS:1329)	qarın (TKS: 281)
Kuş	kuş (TS:1542)	qus(TKS: 311)
ka:n	kan (TS:1292)	qan(TKS: 275)
Sünük	kemik ((T.S:1384)	süyek(TKS:290)
tö:ş (dö:ş), kögöz	döş(TS:717) göğüs (TS:956)	tös(KTS:645)/kökirek (TKS:206)
Tırnak, tarma:k	tırnak (TS:2352)	tırnaq(TKS:442)
Bulut	bulut (TS:411)	bult(TKS:89)
It	it(köpek) (TS:1229)	it(TKS:306) töbet(TKS:306)
kul(k)ak	kulak (TS:1518)	qulaq(TKS:308)
(a) yér (b)toprak	yer (TS:2575) toprak (TS:2371)	jer(TKS:480),topıraq(TKS:446)
Yumurtğa	yumurta (TS:2615)	jumurtqa(TKS:487)
kö:z (gö:z)	göz (TS:976)	köz(TKS:210)
ya:ğ	yağ (TS:2499)	may(TKS:467)
Yüg	tüy(kuş tüyü) (TS:2403)	mamiq (TKS:311)
o:t (o:d)	ateş (TS:181)	ot(TKS:43)
Balık	balık (TS:243)	balıq(TKS:55)
Et	et (TS:827)	et(TKS:178)
Adak	ayak (TS:195)	ayaq(TKS:45)
(a) kıl (b) saç (c) tü:	kıl(TS:1406)saç (TS:1998) tüy (TS:2403)	qıl,tük(TKS:293),şaş(TKS:382)
Elig	el (TS:773)	qol (TKS:166)
Baş	baş (TS:264)	bas(TKS:60)
Yürek	yürek (TS:2626)	jürek(TKS:488)

Bünüz	boynuz (TS:389)	müyiz(TKS:84)
ti:z (di:z)	diz (TS:684)	tize(TKS:147)
yapurğak	yaprak (TS:2530)	japıraq(TKS:473)
Bağır	bağır,sine (TS:227)	kewde,omıraw,kökirek(TKS:52)
Bit	bit (TS:362)	bit(TKS:79)
er, erkek	erkek (TS:810)	er,erkek(TKS:173/174)
a:y	ay (TS:194)	ay(TKS:45)
ta:g (da:g)	dağ (TS:576)	taw(TKS:124)
Ağız	ağız (TS:44)	awız(TKS:18)
a:t (a:d)	ad (TS:23)	at(TKS:15)
Boyun	boyun (TS:390)	moyın(TKS:85)
tün (dün)	gece (TS:911)	tün(TKS:197)
Burun	burun (TS:416)	murnn(TKS:90)
kişi:	kişi (TS:1448)	kisi (TKS:299)
Yağmur	yağmur (TS:2502)	jañbir(TKS:468)
	yol (TS:2602)	jol(TKS:484)
kök, yıldıız, tö:z	kök (TS:1495)	tüp(TKS:514) jıldız (TKS:482)
kum, kayır	kum (TS:1523)	qum(TKS:308)
Uruğ	uyruk (TS:2430)	azamat(TKS:456)
teri: (deri)	deri (TS:635)	teri(TKS:137)
Tütün	tütün (TS:2403)	temeki(TKS:454)
Yultuz	yıldız (TS:2592)	juldız(TKS:483)
Taş	taş (TS:2277)	tas(TKS:430)
Kün	güneş (TS:1006)	kün(TKS:214)
Kudruk	kuyruk (TS:1549)	quyrıq(TKS:312)
til (dil)	dil (TS:662)	til(TKS:143)
tı:ş (dış)	diş (TS:679)	tıs,tis(TKS:141)
İğaç	ağaç (TS:37)	ağaş(TKS:17)
su:v	su (TS:2163)	sw(TKS:409)
evçi:, ura:ğut (tişi: (dişi:))	kadın,dişi (TS:1258)	ayel(TKS:269)
SIFATLAR		
barça:, kop, kamağ	bütün (TS:425)	bütün(TKS:91)
uluğ, bedük	ulu (TS:2414) büyük (TS:427)	ulı(TKS:454)ülken (TKS:91)
kara:	kara (TS:1313)	qara(TKS:278)
Soğık	soğuk (TS:2130)	swıq(TKS:404)
Kuruğ	kuru (TS:1536)	qurğaq(TKS:310)
tolu: (dolu:)	dolu (TS:702)	tolı(TKS:151)
edgü:, yaxşı:	iyi (TS:1235) güzel (TS:1014)	jaqsı(TKS:264)
Yaşıl	yeşil (TS:2582)	jasıl(TKS:481)
İsiğ	ısı (TS:1126)	jılı (TKS:241)
uzu:n	uzun (TS:2437)	uzın(TKS:457)
Üküş	çok (TS:559)	köp,mol(TKS:120)
yañı:	yeni (TS:2572)	jaña(TKS:480)
Kızıl	kırmızı(kızıl) (TS:1420)	qızıl(TKS:297)
teğirmi: (değermi:)	daire (TS:581)yuvarlak (TS:2620)	şeñber(TKS:125)
Kiçig	küçük (TS:1552)	kişkene,kişkentay(TKS:313)
a:k	beyaz (TS:320)	aq, appaq (TKS:71)
Sarığ	sarı (TS:2035)	sarı(TKS:388)
ZAMİRLER		
Men	ben (TS:306)	meñ(TKS:67)
Biz	biz (TS:366)	biz(TKS:80)
Sen	sen (TS:2065)	sen(TKS:393)
bu: (?bo:)	bu (TS:401)	bul,bu(TKS:87)

Ol	o (TS:1785)	
Kim	kim (TS:1442)	kim(TKS:298)
Ne	ne (TS:1757)	ne(TKS:343)
SAYILAR		
bi:r	bir (TS:347)	bir(TKS:77)
ékki:	iki (TS:1162)	eki(TKS:249)
ZARFLAR		
dağ ol, degül yok	değil (TS:608) yok (TS:2599)	emes(TKS:131),joq(TKS:484)
Fiiller		
ısr-, tişle:- (dışla:)	ısr- (TS:1127) dişle- (TS:681)	tistew(TKS:242)
örte:-, küñür-, yak-	yan- (TS:25239) yak- (TS:2509)	janw,örtew(TKS:472)/Jagw (TKS:469)
kel- (gel-)	gel- (TS:923)	kelw,jetw, kelip (TKS:200)
öl-	öl- (TS:1846)	ölw,jan berw,(TKS:358)
iç-	iç- (TS:1148)	işw (TKS:245)
yé:-	ye- (TS:2569)	jew,tamaqtanw(TKS:479)
uç-	uç- (TS:2407)	uşw(TKS:453)
bé:r-	ver- (TS:2479)	berw(TKS:464)
Ĉşid (tıñla-)	işit-(TS:1224) dinle- (TS:671)	estw, esitw (TKS:261)tıñdaw(TKS:144)
ölür-	öldür- (TS:1845)	öltirw(TKS:358)
bil-	bil- (TS:344)	bilw (TKS:76)
yat-	yat- (TS:2548)	jatw(TKS:476)
té:- (dé:-), sözle:-	de- (TS:618)söyle- (TS:2152)	aytw,dew(TKS:134) söylew(TKS:408)
kör- (gör-)	gör- (TS:969)	körw(TKS:208)
olur-	otur- (TS:1824)	otrw(TKS:354)
udı:-	uyu- (TS:2431)	uyıqtaw(TKS:456)
tur- (*dur-)	dur- (TS:725)	turw(TKS:156)
yüz-	yüz- (TS:2635)	jüzw(TKS:489)
yorı:-	yürü- (TS:2629)	jürw(TKS:488)
TAMAMLAYICI MADDELER		
İSİMLER		
elig, ko:l	el (TS:773) kol (TS:1459)	qol(TKS:166)
Ok	ok (TS:1790)	oq(TKS:349)
arka:	arka (TS:152)	arqa(TKS:37)
ya:	yay (TS:2553)	sadaq(TKS:477)
ke:ñç (gé:ñç)	genç (TS:926)	jas,balañ(TKS:200)
Kün	gün (TS:1002)	kün(TKS:214)
to:z, to:ğ	toz (TS:2376)	şañ,tozañ(TKS:447)
e:v	ev (TS:834)	üy(TKS:179)
kañ, ata:	baba (TS:219)	Σke (TKS:51)
Çeçek	çiçek (TS:541)	şeşek,gül(TKS:116)
tuma:n (duma:n)	duman (TS:722)	tuman, tütün (TKS:156)
Yemiş	yemiş,meyve (TS:2571)	jemis(TKS:479)
Kürk	kürk (TS:1563)	añ terisi(TKS:314)
Ot	ot (TS:1820)	şöp(TKS:353)
bağırsuk, içegü:	bağırsak (TS:228)	işek(TKS:52)
At	at (TS:178)	jılqı,at(TKS:42)
Er	erkek (TS:810)	erkek,er(TKS:174)
bu:z	buz (TS:420)	muz(TKS:90)
kö:l (gö:l)	göl (TS:959)	köl(TKS:207)
adak, bu:t	ayak (TS:195)	ayaq(TKS:45)
Ĉrin	dudak (TS:721)	erin(TKS:155)
sü:t (sü:d)	süt (TS:2190)	süt(TKS:413)
ö:g, ana:	anne (TS:131)	ana,şeşe(TKS:33)

Kindik	göbek (TS:953)	kindik(TKS:205)
Yıp	ip (TS:1200)	jip(TKS:256)
tu:z	tuz (TS:2395)	tuz(TKS:450)
talı:y, teniz (deniz)	okyanus (TS:1795)deniz (TS:627)	muhit(TKS:349),teniz(TKS:135)
tenri:, kö:k (gö:k)	gök (TS:957)	kök(TKS:206)
yıla:n	yılan (TS:2590)	jılan(TKS:483)
ka:r	kar (TS:1312)	qar(TKS:278)
kisi:	kişi (TS:1448)	kisi(TKS:299)
yé:l	yel (TS:2566)	jel(TKS:479)
Kanat	kanat (TS:1294)	qanat(TKS:275)
Kurt	kurt (TS:1533)	qurt,qasqır(TKS:310)
Yıl	yıl (TS:2590)	jıl(TKS:483)
SIFATLAR		
tirig (dirig)	diri, canlı (TS:676)	tiri(TKS:145),jandı(TKS:95)
yavlak, yavız, yama:n	kötü(TS:1507) yavuz(TS:2553)	jaman,naşar (TKS:306)
çin, kértü:	doğru (TS:690)	tüzw(TKS:149)
karañģu:	karanlık (TS:1320)	qarañģı(TKS:280)
Kirliğ	kirli (TS:1447)	kirli(TKS:299)
uzak, ırak	uzak (TS:2433)	uzaq,alış,qasıq(TKS:457)
a:z	az (TS:212)	az(TKS:48)
Ağır	ağır (TS:40)	awır(TKS:18)
so:l	sol (TS:2133)	sol(TKS:404)
ta:r (da:r)	dar (TS:594)	tar(TKS:128)
yağuk, yakın	yakın (TS:2506)	jaqın(TKS:469)
(a) eski: (b) (avıçğa:), karı:	a)eski (TS:816) b)yaşlı kadın	eski(TKS:175)
özge:, öñi:	başka (TS:274)	başqa(TKS:61)
Oñ	sağ (TS:2003)	oñ,saw(TKS:383)
bışığ, olğun	olgun (TS:1797)	pisken,tolusqan (TKS:350)
İrig	çürük (TS:572)	şirik(TKS:123)
Yitiğ	keskin (TS:1399)	ötkir(TKS:292)
kısğa:	kısa (TS:1421)	qısqa(TKS:295)
tü:z (dü:z)	düz(düzey) (TS:744)	tüzw(TKS:160)
köni:	düz (TS:744)	jayaday(KTS:197)
kalın, yoğun	kalın (TS:1279)	qalın(TKS:272)
Yinçge	ince (TS:1187)	jiñişke,juqa(TKS:254)
ö:l, çig	ıslak(TS:1129)çiy (TS:553)	ılgaldı, dımqıl (TKS:242)Şıq (TKS:119)
ké:ñ	geniş (TS:928)	keñ(TKS:200)
ZAMİRLER		
Siz	siz (TS:2126)	siz(TKS:403)
ol (genetif: anıñ)	o (TS:1785)	ol(TKS:487)
ola:r, anlar	onlar (TS:1805)	olar(TKS:351)
SAYILAR		
Üç	üç (TS:2441)	üş(TKS:458)
tört (dört)	dört (TS:715)	tört(TKS:154)
bé:ş	beş (TS:316)	bes(TKS:70)
ZARFLAR		
kodı:	aşağı (TS:172)	astıñğı jaq,tömen(TKS:41)
bunta:	burada (TS:414)	bul jerde(TKS:89)
neçük, kalı:, kaltı:	nasıl (TS:1753)	qanday,qalay(TKS:342)
abanj (ek)	eğer (TS:760)	eger(TKS:164)
anta:	orada (TS:1808)	ana jerde,sonda(TKS:351)
örü: (yokaru:)	yukarı (TS:2613)	joğarı jak, üsti (TKS:486)
Kaçan	ne zaman (TS:1758)	qaşan(KTS:364)
kanta:, kanı:	nerede (TS:1764)	qayda(TKS:344)

birle:	ile (TS:1171)	men(KTS:198)
FİİLLER		
ür-,es-	es- (TS:818)	esw(TKS:176)
ıgla:-	ağla- (TS:49)	jılaw(TKS:19)
bıç-, kes-	kes-(TS:1400)	kesw(TKS:292)
kaz-	kaz- (TS:1374)	qazw(TKS:288)
tüş- (düş-)	düş- (TS:741)	qulaw,tüsw(TKS:159)
kork-	kork- (TS:1482)	qorqw(TKS:303)
ak-	ak- (TS:71)	ağw(TKS:21)
ton- (doğ-)	don- (TS:705)	tonw,muz bol qatw(TKS:152)
ur-, çap-, sok-	vur-(TS:2491)çarp- (TS:500),sok- (T.S:2132)	urw,sogw(TKS:466)
tut-	tut- (TS:2391)	ustaw, qolmen qarmap tutw (TKS:449)
öt-, tel-, (del-), teş- (deş-), sanç-	del- (TS:618)deş- (TS:644)	tesw(TKS:133/139)
tart-	çek- (TS:514)	tartw(TKS:112)
it-	it- (TS:1234)	iterw(TKS:264)
bin-	bin- (TS:347)	minw(TKS:77)
türt- (dürt-), sürt-	dürt-(TS:738) sürt-(TS:2186)	şyqw,(TKS:159) ısqılaw,üykep(TKS:412)
tik- (dik-)	dik- (TS:657)	tiğw(TKS:143)
ırla:-	söyle-(TS:2152)	aytw,dew,söylew (TKS:408)
yar-	böl-(TS:397)	bölw, ayırw (TKS:86)
kıs-, sık-	sık-(TS:2094)	qısqartw(TKS:296) qısw (TKS:399)
so:r-	sor-(TS:2142)	emw, sorw(TKS:406)
siş-, kabar-	kabar- (TS:1250)	isw (TKS:421) isinw (TKS:267)
sakın-	düşün- (TS:743)	oylaw(TKS:160)
at-	at-(TS:187)	atw,tastaw,laqtırw(TKS:44)
ba:-, bağla:-	bağla- (TS:230)	baylaw(TKS:52)
kus-	kus- (TS:1541)	qusw(TKS:311)
yu:-	yıka- (TS:2588)	jww(TKS:482)

1. Art Damak ve Ön Damak Ünlüleri

1.1. Art damak ünlüleri:

Dilin, ağız boşluğunun arka bölümünde tümseklenmesi ile boğumlanan ünlüler art ünlülerdir: /a/, /ı/, /o/, /u/ (kalm)(Vural - Böler 2012: 57).

1.1.1. /a/

1.1.1.1. /a-/ ET: /a-/ TT: /a-/ KT: /a-/

Ör: ET: *adak* TT: *ayak* KT: *ayaq*

1.1.1.2. /-a-/ ET: /-a-/ TT: /-a-/ KT: /-a-/

Ör: ET: *tırnak* TT: *tırnak* KT: *tırnaq*

1.1.1.3. /-a/ ET: /-a/ TT: /-a/ KT: /-a/

Ör: ET: *yumurtğa* TT: *yumurta* KT: *jumırtqa*

(“a” sesi eskicil şeklini koruyarak hepsinde aynı şekliyle bulunmaktadır.)

1.1.2. /ı/

1.1.2.1. /ı-/ ET: /ı-/ TT: /ı-/ KT: Ø

Ör: ET: *ısır* TT: *ısır* KT: *tıstew*

1.1.2.2. /-ı-/ ET: /-ı-/ TT: /-ı-/ KT: /-ı-/

Ör: ET: kıl TT: kıl KT: qıl

1.1.2.3. /-ı/ ET: Ø TT: /-ı/ KT: /-ı/

Ör: ET: sarıg TT: sarı KT: sarı

("ı" sesi Kazak Türkçesinde ön seste bulunmamaktadır, diğer durumlarda eskicil şeklini korumuştur.)

1.1.3./o/

1.1.3.1./o-/ ET: /o-/ TT: /o-/ KT: /o-/

Ör: ET: ol TT: o KT: o

1.1.3.2./-o-/ ET: /-o-/ TT: /-o-/ KT: /-o-/

Ör: ET: topra:k TT: toprak KT: topıraq

1.1.3.3. /-o/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

("O" sesi ön ve iç seste eskicil şekil korunmuş ama son seste bulunmamaktadır.)

1.1.4./u/

1.1.4.1./u-/ ET: /u-/ TT: /u-/ KT: /u-/

Ör: ET: uzu:n TT: uzun KT: uzın

1.1.4.2./-u-/ ET: /-u-/ TT: /-u-/ KT: /-u-/

Ör: ET: kuş TT: kuş KT: qus

1.1.4.3. /-u/ ET: Ø TT: /-u/ KT: /-u/

Ör: ET: bu TT: bu KT: bu

("ı" sesi Kazak Türkçesi'nde eskicil şeklini korumuştur. Eski Türkçede son seste kısa "o" bulunmaz.

1.2.Ön damak ünlüleri:

Dilin ileriye sürülmüş durumunda ve ağız boşluğunun ön tarafında boğumlanan ünlülere ön ünlü denir. /e/, /i/, /ö/, /ü/ (ince) (Vural - Böler 2012: 57).

1.2.1. /e/

1.2.1.1. /e-/ ET: /e-/ TT: /e-/ KT: /e-/

Ör: ET: elig TT: el KT: el

1.2.1.2 /-e-/ ET: /-e-/ TT: /-e-/ KT: /-e-/

Ör: ET: yürek TT: yürek KT: jürek

1.2.1.3 /-e/ ET: /-e/ TT: /-e/ KT: /-e/

Ör: ET: ne TT: ne KT: ne

("e" sesi eskicil şeklini korumuştur.)

1.2.2./i/

1.2.2.1. /i-/ ET: /i-/ TT: /i-/ KT: /i-/

Ör: ET: iç- TT: iç- KT: işw

1.2.2.2./-i-/ ET: /-i-/ TT: /-i-/ KT: /-i-/

Ör: ET: bit TT: bit KT: bit

1.2.2.3./-i/ ET: /-i/ TT: /-i/ KT: /-i/

Ör: ET: eski TT: eski KT: eski

(“i” sesi eskicil şeklini korumuştur.)

1.2.3. /ö/

1.2.3.1./ö-/ ET: /ö-/ TT: /ö-/ KT: /ö-/

Ör: ET: öl- TT: öl- KT: ölw

1.2.3.2./-ö-/ ET: /-ö-/ TT: /-ö-/ KT: /-ö-/

Ör: ET: sözle:- TT: söyle- KT: söylew

1.2.3.3./-ö/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

(“ö” sesi son ses durumunda Eski Türkçe, Türkiye Türkçesi’nde ve Kazak Türkçesi’nde de bulunmamaktadır. Onun dışındaki durumlarda aynı şekilde korunmuştur.)

1.2.4./ü/

1.2.4.1./ü-/ ET: /ü-/ TT: /ü-/ KT: /ü-/

Ör: ET: üç TT: üç KT: üç

1.2.4.2./-ü-/ ET: /-ü-/ TT: /-ü-/ KT: /-ü-/

Ör: ET: kül TT: kül KT: kül

1.2.4.3./-ü/ ET: Ø TT: /-ü/ KT: Ø

Ör: ET: yorı:- TT: yürü- KT: jürw

(“ü” sesi Kazak Türkçesi’nde son ses durumunda bulunmamaktadır ve Eski Türkçe döneminde de son ses durumunda bulunmamaktadır.)

2.Kapalı e(è)

Boğumlanma noktası /ı/ ve /e/ ünlüleri arasında bulunan /e/ sesine kapalı /e/ denir. Kapalı /e/, ön ya da iç seslerde olmak üzere hep kök hecede bulunur: erken (Vural - Böler 2012: 58).

1.3.1. /è/

1.3.1.1./è-/ ET: /è-/ TT: Ø KT: Ø

Ör: ET: êkki TT: iki KT: eki

1.3.1.2./-è-/ ET: /-è-/ TT: Ø KT: Ø

Ör: ET: çëçek TT: çiçek KT: şeşek

1.3.1.3./-è/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

(“è” sesi ön ve iç seste Eski Türkçe döneminde bulunur ama son seste hiçbirinde bulunmaz.)

3. Uzun Ünlüler

Boğumlanma süresi normal bir ünlünün süresinden daha uzun olan yahut normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülere uzun ünlü denir: /ā/, /ē/, /ī/, /ū/, /ō/, /ū/, /ō/ (Vural - Böler 2012: 59).

3.1. Art Damak Uzun Ünlüler:

3.1.1./ā/

3.1.1.1./ā-/ ET:/ā-/ TT:/a-/ KT:/a/

Ör: ET: a:t TT: ad KT: at

3.1.1.2./-ā-/ ET:/-ā-/ TT:/-a-/ KT:/-a/

Ör: ET: ka:n TT: kan KT: qan

3.1.1.3./-ā/ ET:/-ā/ TT:/-a/ KT:/-a/

Ör: ET: ata: TT: baba KT: ata

("ā" ön, iç ve son seste sadece Eski Türkçe döneminde "ā" ya rastlanır.)

3.1.2./î/

3.1.2.1./î-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

3.1.2.2./-î-/ ET: Ø / TT: Ø KT: Ø

3.1.2.3./-î/ ET:/-î/ TT:/-î/ KT:/-a/

Ör: ET: yaḡı: TT: yeni KT: jaḡa

("î" bu ses ön ve iç seste hiçbirinde bulunmazken son seste Eski Türkçe döneminde uzun "ı /î/" Türkiye Türkçesi'nde "i" ye dönüşür Kazak Türkçesi'nde genişleyip "a" ya dönüşür.)

3.1.3./ō/

3.1.3.1./ō-/ ET:/ō-/ TT: Ø KT:/o-/

Ör: ET: o:t TT: ateş KT: ot

3.1.3.2./-ō-/ ET:/-ō-/ TT:/o/ KT:/o-/

Ör: ET: to:z TT: toz KT: toz

3.1.3.3./-ō/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

("ō" bu ses ön seste Türkiye Türkçesi'nde bulunmazken iç seste kısa şekliyle yer alır ve son seste ise hiç birinde bulunmaz.)

3.1.4./ū/

3.1.4.1./ū-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

3.1.4.2./-ū-/ ET:/-ū-/ TT:/-u-/ KT:/-u-/

Ör: ET: Tu:z TT: tuz KT: tuz

3.1.4.3./-ū/ ET:/-ū/ TT:/-u/ KT:/-u/

Ör: ET: bu: TT: bu KT: bu

("ū" bu ses ön seste hiçbirinde bulunmaz iç seste Eski Türkçede uzun diğerlerinde kısa şekilleri bulunur ve son seste ise Eski Türkçede uzun diğerlerinde kısadır.)

3.2. Ön Damak Uzun Ünlüleri:

3.2.1./ē/

3.2.1.1./ē-/ ET:/ē-/ TT:/e-/ KT: Ø

Ör: ET: e:v TT: ev KT: üy

3.2.1.2. /- ē-/ ET: /- ē-/ TT: /-e-/ KT: Ø

Ör: ke:nç TT. genç KT. jas, balan

3.2.1.3. /- ē/ ET: /- ē/ TT: /-e/ KT: Ø

Ör: Er. Tü: tişle:- TT: dişle- KT: tistew

("ē" ön, iç ve son seste Eski Türkçede bulunur, Türkiye Türkçesi'nde kısalarak varlığını sürdürür Kazak Türkçesi'nde ise ya "ü" ye dönüşür ya "a" ya dönüşür ya da bulunmaz son seste bulunmaz iç seste "tistew" kelimesinde kısa haliyle yer alır)

3.2.2./i:/

3.2.2.1./i-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

3.2.2.2./i-/ ET: /i-/ TT: /-i-/ KT: /-i-/

Ör: ET: bi:r TT: bir KT: bir

3.2.2.3./i:/ ET: /i:/ TT: /-i/ KT: /-i/

Ör: ET: ekki: TT: iki KT: eki

("i" ön seste hiç birinde bulunmaz iç ve son seste ise Eski Türkçede uzun şekil korunur Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi'nde ise kısalır.

3.2.3./ō/

3.2.3.1. /ō-/ ET: /ö-/ TT: Ø KT: Ø

Ör: ET: Ö:g TT: anne KT: ana

3.2.3.2. /- ō -/ ET: /- ō -/ TT: /-ö-/ KT: /-ö-/

Ör: ET: kö:z TT: göz KT: köz

3.2.3.3. /- ō / ET: Ø TT: Ø KT: Ø

("ō" ön seste sadece Eski Türkçede bulunur diğerlerinde bulunmaz. İç seste Eski Türkçede uzun şekliyle diğerlerinde kısa şekilleriyle varlıklarını sürdürürler. Son seste ise hiçbirinde bulunmamaktadır.)

3.2.4./ū/

3.2.4.1./ū-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

3.2.4.2./- ū-/ ET: /- ū-/ TT: /-ü-/ KT: /-ü-/

Ör: ET: tü:z TT: düz KT: tüzw

3.2.4.3./- ū/ ET: /- ū/ TT: /- ü/ KT: /-ü/

Ör: ET: tü: TT: tüy KT: tük

("ū" ön seste hiçbirinde bulunmaz. İç ve son seste Eski Türkçede uzun şekli korunur diğerlerinde kısalarak varlığını sürdürür.)

4. Kapalı Uzun e /è/:

4.1./è/

4.1.1./è-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

4.1.2./- è-/ ET: /- è-/ TT: /-e-/ KT: /-e-/

Ör: ET: yè:l TT: yel KT: jel

4.1.3./- è/ ET: /- è/ TT: /-e/ KT: Ø

Ör: :ET: yè:- TT: ye- KT: jew

("è" ön seste hiçbirinde bulunmaz. İç seste Eski Türkçede uzun şekliyle yer alırken diğerlerinde kısa şekilleriyle varlığını sürdürür. Son seste ise Eski Türkçede uzun şekilde Türkiye Türkçesi'nde kısa şekilde Kazak Türkçesi'nde bulunmaz.)

5.Boğumlanma Noktalarına (çıkış yerlerine göre) Göre Ünsüzler:

Ünsüzler boğumlanma noktalarına göre, hareketsiz veya az hareket kabiliyeti olan boğumlanma yerlerinin isimleriyle adlandırılır ve boğumlanma noktası bakımından çeşitli gruplara ayrılır. Bu grupların boğumlanma noktaları, gırtlaktan dudaklara kadar uzanan boğaz ve ağız yolunun çeşitli yerlerinde bulunur. Bu noktalarda başta dil olmak üzere, ünsüzlerin oluşumunda görev alan organlar birbirine yaklaşır ve değerler ünsüzler, önden arkaya doğru, boğumlanma noktalarına göre şöyledir: (Vural - Böler 2012: 61-62)

5.1.Dudak Ünsüzleri:

Her iki dudağın birbirine ya da alt dudağın üst dişlere dokunması veya yaklaşması ile boğumlanan ünsüzlere dudak ünsüzleri denir: /b/, /f/, /m/, /p/,/v/ (Vural - Böler 2012: 62).

5.1.1. /b/

5.1.1.1./b-/ ET: /b-/ TT: /b-/ KT: /b-/

Ör: ET: balık TT: balık KT: balıq

5.1.1.2. /-b-/ ET: /-b-/ TT: /-b-/ KT: /-b-/

Ör: ET: kabar- TT: kabar- KT: qabarw

5.1.1.3. /-b/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

("b" ön ve iç seste korunur son seste hiçbirinde bulunmaz).

5.1.2. /m/

5.1.2.1. /m-/ ET: /m-/ TT: Ø KT: /m-/

Ör: ET: men TT: ben KT: meŋ

5.1.2.2. /-m-/ ET: /-m-/ TT: /-m-/ KT: /-m-/

Ör: ET: yumurtğa TT: yumurta KT: jumurtqa

5.1.2.3. /-m/ ET: /-m/ TT: /-m/ KT: /-m/

Ör: ET: kim TT: kim KT: kim

("m" ön seste Eski Türkçe ve Kazak Türkçesi'nde aynı şekliyle bulunur. Kazak Türkçesi eskicil şekli korur. Türkiye Türkçesi'nde b'ye dönüşür iç ve son seste hepsinde aynı şekildedir).

5.1.3./p/

5.1.3.1./p-/ ET: Ø TT: Ø KT: /p-/

Ör: ET: bışığ TT: Ø KT: pışken

5.1.3.2./-p-/ ET: /-p-/ TT: /-p-/ KT: /-p-/

Ör :ET: topra:k TT: toprak KT: topıraq

5.1.3.3./-p/ ET: /-p/ TT: /-p/ KT: /-p/

Ör: ET: *çap* TT: *çarp* KT: Ø

ET: *üküş* TT: *çok* KT: *köp*

("p" ön seste sadece Kazak Türkçesi'nde bulunur iç ve son seste hepsinde bulunur).

5.1.4./v/

5.1.4.1./v-/ ET: Ø TT: /v-/ KT: Ø

Ör: ET: *ur-* TT: *vur-* KT: *urw*

5.1.4.2./-v-/ ET: /-v-/ TT: /-v-/ KT: Ø

Ör: ET: *yavız* TT: *yavuz* KT: Ø

5.1.4.3./-v/ ET: /-v/ TT: /-v/ KT: Ø

Ör: ET: *e:v* TT: *ev* KT: *:üy*

("v" sesi ön seste sadece Türkiye Türkçesi'nde bulunur. Diğerlerinde düşmüştür. Kazak Türkçesi'nde eskicil şekil korunur. İç seste hepsinde bulunur. Son seste Eski Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'nde bulunur. Kazak Türkçesi'nde "y" sesine karşılık gelir).

5.1.5./f/

5.1.5.1./f-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

5.1.5.2./-f-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

5.1.5.3./-f/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

("f" sesi hiçbirinde bulunmaz).

5.2. Diş Ünsüzleri :

Dil ucunun veya dil tacının üst dişlere, diş etine veya diş eti- damak sınırına dokunması veya yaklaşması ile boğumlanan ünsüzlere diş ünsüzleri denir: /d/, /t/, /c/, /ç/, /j/, /ş/, /z/, /s/, /n/, /l/, /r/ (Vural - Böler 2012: 62).

5.2.1./c/

5.2.1.1./c-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

5.2.1.2./-c-/ ET: Ø TT: /-c-/ KT: Ø

Ör: ET: *tün* TT: *gece* KT: *tün*

5.2.1.3./-c/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

("c" sesi ön ve son seste hiçbirinde bulunmaz. İç seste yalnızca Türkiye Türkçesi'nde bulunur).

5.2.2./ç/

5.2.2.1./ç-/ ET: /ç-/ TT: /ç-/ KT: Ø

Ör: ET: *çëçek* TT: *çiçek* KT: *şëşek*

5.2.2.2./-ç-/ ET: /-ç-/ TT: /-ç/ KT: Ø

Ör: ET: *çëçek* TT: *çiçek* KT: *şëşek*

5.2.2.3./-ç/ ET: /-ç/ TT: /-ç/ KT: /-ç/

Ör: ET: *üç* TT: *üç* KT: *üç*

("ç" sesi ön ve iç seste Eski Türkçe ve Türkiye Türkçesi'nde bulunur. Kazak Türkçesi'nde ise "ş" sesine karşılık gelir. Son seste hepsinde bulunur).

5.2.3./d/

5.2.3.1./d-/ ET: /d-/ TT: /d-/ KT: /d-/

Ör: ET: dağ ol TT: değil KT: emes

ET: Tegirmi TT: daire KT: döngelek

5.2.3.2./-d-/ ET: /-d-/ TT: /-d-/ KT: /-d-/

Ör: ET: kindik TT: göbek KT: kindik

ET: anta TT: orada KT: ana jerde

5.2.3.3./-d/ ET: /-d/ TT: Ø KT: Ø

Ör: ET: Čšid- TT: işit KT: estw

("d" sesi ön ve iç seste üçünde de bulunur. Son seste sadece Eski Türkçesi'nde bulunur).

5.2.4/j/

5.2.4.1./j-/ ET: Ø TT: Ø KT: /j-/

Ör: ET: yè:l TT: yel KT: jel

5.2.4.2./-j-/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

5.2.4.3./-j/ ET: Ø TT: Ø KT: Ø

("j" sesi sadece ön seste Kazak Türkçesi'nde bulunur diğerlerinde bulunmaz).

5.2.5./n/

5.2.5.1./n-/ ET: /n-/ TT: /n-/ KT: /n-/

Ör: ET: ne TT: ne KT: ne

5.2.5.2./-n-/ ET: /-n-/ TT: /-n-/ KT: /-n-/

Ör: ET: kanat TT: kanat KT: qanat

5.2.5.3./-n/ ET: /-n/ TT: /-n/ KT: /-n/

Ör: ET: yakın TT: yakın KT: jakın

("n" sesi ön, iç ve son seste hepsinde aynı şekliyle bulunur).

5.2.6./s/

5.2.6.1./s-/ ET: /s-/ TT: /s-/ KT: /s-/

Ör: ET: siz TT: siz KT: siz

5.2.6.2./-s-/ ET: /-s-/ TT: /-s-/ KT: /-s-/

Ör: ET: eski TT: eski KT: eski

5.2.6.3./-s/ ET: /-s/ TT: /-s/ KT: /-s/

Ör: ET: kus- TT: kus- KT: küsw

ET: yemiş TT: yemiş KT: jemis

("s" sesi ön, iç ve son seste hepsinde aynı şekilde bulunur).

5.2.7./ş/

5.2.7.1./ş-/ ET: Ø TT:Ø KT:/ş-/

Ör: ET: ot TT: ot KT: şöp

5.2.7.2./-ş-/ ET: /-ş-/ TT:/-ş-/ KT:/-ş-/

Ör: ET: eşid- TT: işit- KT:estw

ET: Kişi: TT: kişi KT: kişi

5.2.7.3./-ş/ ET: /-ş/ TT:/-ş/ KT:/-ş/

Ör: ET: baş TT: baş KT: bas

ET: saç TT: saş KT: şaş

(“ş” sesi Eski Türkçe ve Türkiye Türkçesi’nde ön seste bulunmaz. İç seste hepsinde aynı şekliyle bulunur. Son seste ise hepsinde bulunur)

5.2.8./t/

5.2.8.1./t-/ ET:/t-/ TT:/t-/ KT:/t-/

Ör: ET: taş TT:taş KT: tas

5.2.8.2./-t-/ ET: /-t-/ TT:/-t-/ KT:/-t-/

Ör: ET: tütün TT:tütün KT:temek

ET: tişle:- TT: dişle KT: tistew

5.2.8.3./-t/ ET: /-t/ TT:/-t/ KT:/-t/

Ör: ET: at TT:at KT: at

(“t” sesi ön, iç ve son seste aynı şekilleriyle bulunur).

5.2.9./z/

5.2.9.1./z-/ ET: Ø TT:Ø KT:Ø

5.2.9.2./-z-/ ET:/-z-/ TT:/-z-/ KT:/-z-/

Ör: ET: uzak TT: uzak KT: uzak

5.2.9.3./-z/ ET:/-z/ TT:/-z/ KT:/-z/

Ör: ET: a:z TT: az KT: az

(“z” sesi ön seste hiçbirinde bulunmazken iç ve son seste hepsinde aynı şekilleriyle bulunur.)

5.2.10./l/

5.2.10.1./l-/ ET: Ø TT:Ø KT:Ø

5.2.10.2./-l-/ ET:/-l-/ TT:/-l-/ KT:/-l-/

Ör: ET: yıla:n TT: yılan KT: jılan

5.2.10.3./-l/ ET:/-l/ TT: /-l/ KT: /-l/

Ör: ET: kö:l TT: göl KT: köl

(“l” sesi ön seste hiçbirinde bulunmazken iç ve son seste hepsinde aynı şekliyle yer alır).

5.2.11./r/

5.2.11.1./r-/ ET: Ø TT:Ø KT:Ø

5.2.11.2./-r-/ ET:/-r-/ TT:/-r-/ KT:/-r-/

Ör: ET: kudruk TT: kuyruk KT: quyruq

5.2.11.3./r/ ET:/-r/ TT:/-r/ KT:/-r/

Ör: ET: bi:r TT: bir KT: bir

("r" sesi ön seste hiçbirinde bulunmazken iç ve son seste hepsinde bulunur).

5.3.Damak Ünsüzleri:

Dil sırtının tümseklenip ön veya art damağa yaklaşması veya dokunması ile çıkarılan ünsüzlere damak ünsüzleri denir: /k/, /ú/, /g/, /ğ/, /ğ/, /η/ ve /y/ ünsüleridir.

Bunlardan /k/, /g/, /y/ dil sırtının ön tarafı ile ön damak arasında boğumlandıkları için ön damak ünsüzleri /ú/, /ğ/ ünsüzleri de dil sırtının arka tarafı ile art damak arasındaki bölgede boğumlandıkları için art damak ünsüzleri adlarını alırlar (Vural - Böler 2012: 63).

5.3.1./g/

5.3.1.1./g-/ ET: Ø TT:/g-/ KT:Ø

Ör: ET: kö:k TT: gök KT:kök

5.3.1.2./-g-/ ET:/-g-/ TT:/-g-/ KT:/-g-/

Ör: ET: olğun TT: olgun KT: kemeline

Ör: ET: tegirmi TT: daire KT: döngelek

5.3.1.3./g/ ET:/-g/ TT:Ø KT: Ø

("g" sesi ön seste sadece Türkiye Türkçesi'nde bulunur. İç seste hepsinde bulunur. Son seste ise sadece Eski Türkçede bulunur).

5.3.2./ğ/

5.3.2.1./ğ-/ ET: Ø TT:Ø KT:Ø

5.3.2.2./-ğ-/ ET:/-ğ-/ TT:/-ğ-/ KT: Ø

Ör: ET: Ağır TT: ağır KT: awır

5.3.2.3./ğ/ er /-ğ/ TT:/-ğ/ KT:Ø

Ör: ET: Ya:ğ TT: yağ KT: may

("ğ" sesi ön seste hiçbirinde bulunmaz. İç seste Eski Türkçe ve Türkiye Türkçesi'nde bulunurken Kazak Türkçesi'nde "w" sesine karşılık gelir. Son seste Eski Türkçe ve Türkiye Türkçesi'nde bulunurken Kazak Türkçesi'nde "y" sesine karşılık gelir).

5.3.3./k/

5.3.3.1./k-/ ET: /k-/ TT:/k-/ KT:/k-/

Ör: ET: kül TT: kül KT:kül

5.3.3.2./-k-/ ET: /-k-/ TT:/-k-/ KT:/-k-/

Ör: ET: erkek TT: erkek KT: erkek

5.3.3.3./-k/ ET:/-k/ TT:/-k/ KT:/-k/

Ör: ET: kö: k TT: gök KT: kök

("k" sesi ön, iç ve son seste hepsinde aynı şekliyle korunur.)

5.3.4./y/

5.3.4.1./y-/ ET:/y-/ TT:/y-/ KT: Ø

Ör: ET: yak- TT: yak- KT: örtenw

5.3.4.2./-y-/ ET: /-y-/ TT: /-y-/ KT: /-y-/

Ör: ET: boyun TT: boyun KT: moyın

5.3.4.3./-y/ ET: /-y/ TT: /-y/ KT: /-y/

Ör: ET :a:y TT: ay KT: ay

("y" sesi ön seste Kazak Türkçesi'nde bulunmaz. İç ve son seste aynı şekilleriyle bulunur).

5.4. Gırtlak Ünsüzleri:

Ses tellerinin soluk alma durumuna oranla birbirine daha çok yaklaşarak veya dokunarak meydana getirdiği ünsüzlere gırtlak ünsüzü denir. Bu sese örnek "h" sesi bulunur (Vural - Böler 2012: 63).

5.4.1./h/

5.4.1.1./h-/ ET:Ø TT:Ø KT:Ø

5.4.1.2./-h-/ ET:Ø TT:Ø KT:Ø

5.4.1.3./-h/ ET:Ø TT:Ø KT:Ø

("h" hiç birinde bulunmaz.)

5.5. Geniz n'si/ η/:

Bu hem art damakta hem ön damakta bulunur ve Türkiye Türkçesi'nde karşılığı olmadığı için yazıda gösterilmez (Vural - Böler 2012: 63)

5.5.1./η/

5.5.1.1./η-/ ET:Ø TT:Ø KT:Ø

5.5.1.2./-η-/ ET: /-η-/ TT:Ø KT: /-η-/

Ör: ET: teñiz TT: deniz KT: teñiz

5.5.1.3./-η/ ET: /-η/ TT:Ø KT: /-η/

Ör: kañ baba ata

To:z toz tozañ

("η" sesi ön seste hiçbirinde bulunmaz. İç ve son seste Eski Türkçe ve Kazak Türkçesi'nde bulunur).

Tespitler

1. Kalın sıradan olan "k" sesi Kazak Türkçesi'nde "q" ile gösterilir, bu listede 43 kelimedede bu durum görülür (karın>qarın, tırnak>tırnaq vb.). Bu durum temel söz varlığında %21.5'e denk gelir

2. "Y" sesi Kazak Türkçesi'nde "j" olmuştur. 24 tane kelimedede görülür (yer>jer, yumurta>jumırtqa vb.). Bu durum temel söz varlığında %12'e denk gelir.

3. “Ş” sesi Kazak Türkçesi’nde “s” sesine karşılık gelir. 10 kelimedede görülür (baş>bas, kişi>kişi vb.). Bu durum temel söz varlığında %5 e denk gelir.
4. Son seste “w” türemiştir. Bu ses olayı 43 kelimedede görülür: (kes>kesw, kaz>qazw vb.). Bu durum temel söz varlığında %21,5’e denk gelir.
5. “Ç” sesinin karşılığı “ş” sesidir. Bu ses olayı 7 kelimedede görülür (saç>şaş, iç>işw vb.). Bu durum temel söz varlığında %3,5’e denk gelir.
6. Eski Türkçede kullanılan 40 kelime aynı şekilde Kazak Türkçesi’nde de kullanılır (kün>kün, tıs>tıs vb.). Bu durum temel söz varlığında %20’e denk gelir.
7. “ğ” sesi “w” ye karşılık gelir ve bu ses olayı 4 kelimedede görülür(ağır>awır, ağız>awız vb.). Bu durum temel söz varlığında %2’e denk gelir.
8. Söz sonundaki “k” sesi Kazak Türkçesi’nde “q” sesine karşılık gelmesi 13 kelimedede görülür (yaprak>japıraq, ayak>ayaq vb.). Bu durum temel söz varlığında %6,5’e denk gelir.
9. İç seste ünlü düşmesi olan 1 kelime bulunur (bulut>bult).
10. Eski Türkçede bulunan kelimelerin Kazak Türkçesi’ndeki karşılıklarında hiçbir ses benzerliğinin bulunmaması durumu 33 kelimedede görülür (bağır>kewde, kök>tüp vb.). Bu durum temel söz varlığında %16,5’e denk gelir.
11. Türkiye Türkçesinde kullanılan kelimelerin hiç ses değişimine uğramadan Kazak Türkçesi’nde de aynı şekliyle kullanılan 27 kelimesi mevcuttur (et>et, it>it vb.). Bu durum temel söz varlığında %13,5’e denk gelir.
12. Türkiye Türkçesi’ndeki kelimelerin söz başında bulunan “b” sesi Kazak Türkçesi’nde “m” sesine karşılık gelmesi durumu 6 kelimedede görülür (burun>murın, ben>men vb.). Bu durum temel söz varlığında %3’e denk gelir.
13. Türkiye Türkçesi’ndeki “d” sesi Kazak Türkçesi’nde “t” sesi dönüşerek sertleşmiştir ve bu ses olayına 16 kelimedede rastlanır (dağ>taw, diz>tize vb.). Bu durum temel söz varlığında %8’e denk gelir.
14. Türkiye Türkçesi’ndeki “v” sesi Kazak Türkçesi’nde “b” sesine karşılık gelir. (ver>berw).
15. Türkiye Türkçesi’nde iç seste bulunan “m” Kazak Türkçesi’nde “b” sesine karşılık gelir. Bu ses olayı 1 kelimedede görülür (yağmur>janbır).
16. Bazı durumlarda Türkiye Türkçesinde kullanılan “c” sesi Kazak Türkçesinde “j” sesine karşılık gelir ve bu ses olayına 2 sözcükte bulunur (canlı>jandı, vb.). Bu durum temel söz varlığında %1’e denk gelir.
17. Eski Türkçede bulunmayan “yol” sözcüğünün Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesinde bulunması durumu vardır (yol>jol).
18. Türkiye Türkçesi’nde bulunan kelimelerin Kazak Türkçesi’ndeki karşılıklarıyla ses benzerliklerinin bulunmaması durumu 35 kelimedede bulunur (sürt>ısqılaw, ıslak>dımqıl vb.). Bu durum temel söz varlığında %17,5’e denk gelir.
19. Kazak Türkçesi’nde bazı kelimelerin önünde “j” sesi türer 4 sözcükte bulunur (ip>jip, ısı>jılı vb.). Bu durum temel söz varlığında %2’ye denk gelir.
20. İç sesteki “ğ” sesi yerini Kazak Türkçesi’nde “y” sesine bırakmıştır ve bu ses olayı 1 kelimedede görülür (bağla->baylaw).

Sonuç

Bu çalışmada Clauson’un hazırlamış olduğu 200 sözcükten oluşan temel söz varlığı listesindeki sözcüklerin Eski Türkçe, Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi’ndeki karşılıklarındaki örnekler üzerinden leksikoistatistik açıdan incelemesi yapılmış ve sözcüklerde yer alan ses karşılıklarının farklılık, benzerlik ve hangi sözcüklerin eskicil şekillerini koruyup korumadıkları örnekler üzerinden gösterilip yüzdelik oranları tespitler

başlığı altında verilmiştir. Bu durumda Eski Türkçe'de yer alan sözcüklerdeki ötümsüz ünsüzlerin Türkiye Türkçesi'nde çoğu zaman yumuşadığını ve bu sözcüklerin Kazak Türkçesi'nde çoğu zaman korunduğunu görmekteyiz. Türkiye Türkçesi'ndeki sözcüklerde bulunan ön seslerin Kazak Türkçesi'nde değişerek yer aldığını ve sözcük içinde ünlü türemesiyle yer alır yine Kazak Türkçesi'nde sözcük sonunda ünsüz türeyerek sözcüklerin eskicik şekilleri korumaya çalışmıştır.

Kısaltmalar

ET:Eski Türkçe

KT:Kazak Türkçesi

KTS:Kazakça-Türkçe Sözlük

TKS:Türkçe-Kazakça Sözlük

TS: Türkçe Sözlük

TT:Türkiye Türkçesi

Kaynakça

Ayabek, B. vd. (2012). *Türükşe-Qazaqşa Sözdik*, Almatı: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yay.

Böler, T. (2006). "Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük 'ü (MEB) Karşılaştırma Denemesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 101-118.

Clauson, G. (2004). "Altay Teorisinin Leksikoistatistiksel Bir Değerlendirmesi (çev.: İsmail Uluçay)" *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:10, ss. 153-174.

Koç, K. vd. (2012). *Qazaqşa-Türükşe Sözdik*, Almatı:Ahmet Yesevi Üniversitesi Yay.

Korkmaz, Z. (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 3. bs.

Türk Dil Kurumu (2011), *Türkçe Sözlük (hızl.Ş. Haluk Akalın)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 11. bs.

Vural, H. ve Böler, T. (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yay., 2. bs.

Yılmaz, E. "Altay Dilleri Kuramı ve Korece", Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

